

PRAKSEOLOGICZNA INTERPRETACJA ZJAWISK ORGANIZACYJNYCH

mgr Przemysław Charzewski

Zakład Ustroju Administracji Publicznej

Instytut Nauk Administracyjnych

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, UWr

Definicja prakseologii

- ▶ nauka wyjaśniająca istotę działania człowieka i jego znaczenia dla funkcjonowania organizacji.

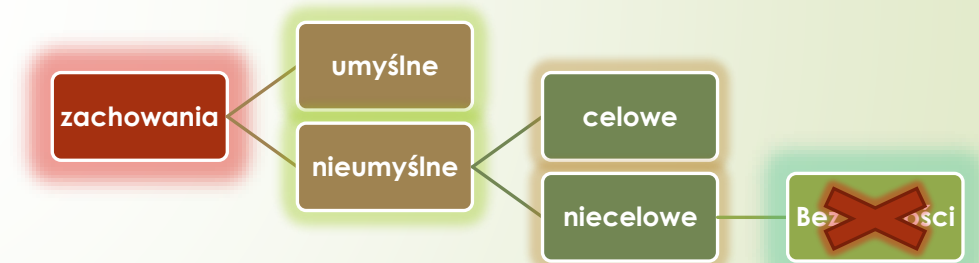
Pojęcie działania

1. Zachowanie – znajdowanie się w określonym stanie.
2. Rzecz znajduje się w jakimś stanie dającym się określić przez stosunek tej rzeczy do rzeczy innej lub jakiejś części jej samej.
3. Zachowanie się rzeczy wyraża się poprzez jej stosunek do rzeczy innej.
4. Trudniejszym przypadkiem jest zachowanie się rzeczy względem niej samej.
5. Bierność lub czynność stanowi podstawę rozróżnienia typów zachowań.
6. Oba typy zachowań mają znaczenie z punktu widzenia funkcjonowania organizacji i mogą się przyczyniać do powodzenia.

Pojęcie umyślności

- Postępowanie podmiotu zachowującego się, który umyślił sobie, iż zachowa się w określony sposób, który doprowadzi go do jakiegoś celu.

Kryterium umyślności zachowań 1

Kryterium umyślności zachowań 2

zachowujące się rzeczy

ludzie

rzeczy
pozostałe

Kryterium dowolności zachowań

zachowania

dowolne

niedowolne

Kryterium świadomości zachowań

świadome

podświadome

nieświadome

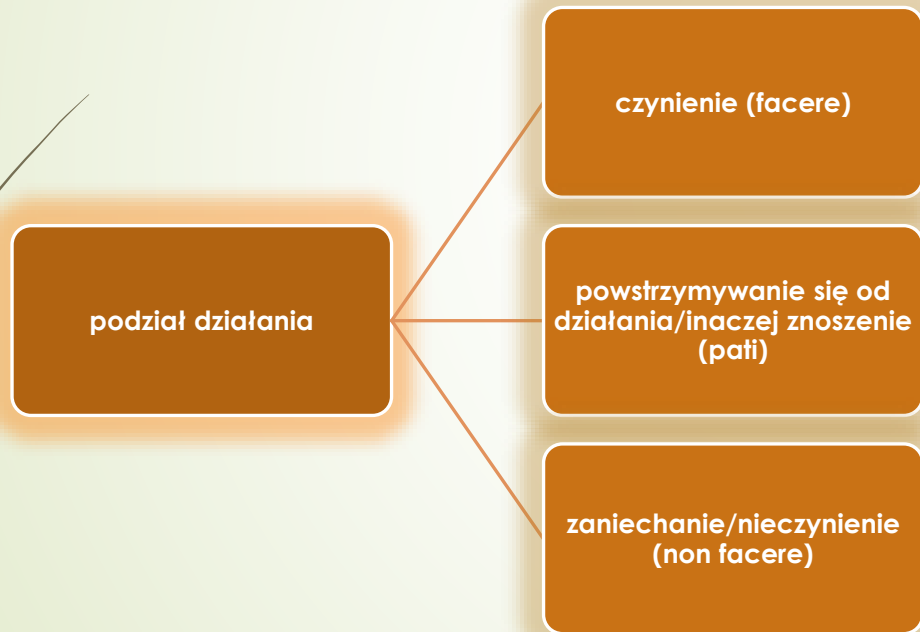

Działanie

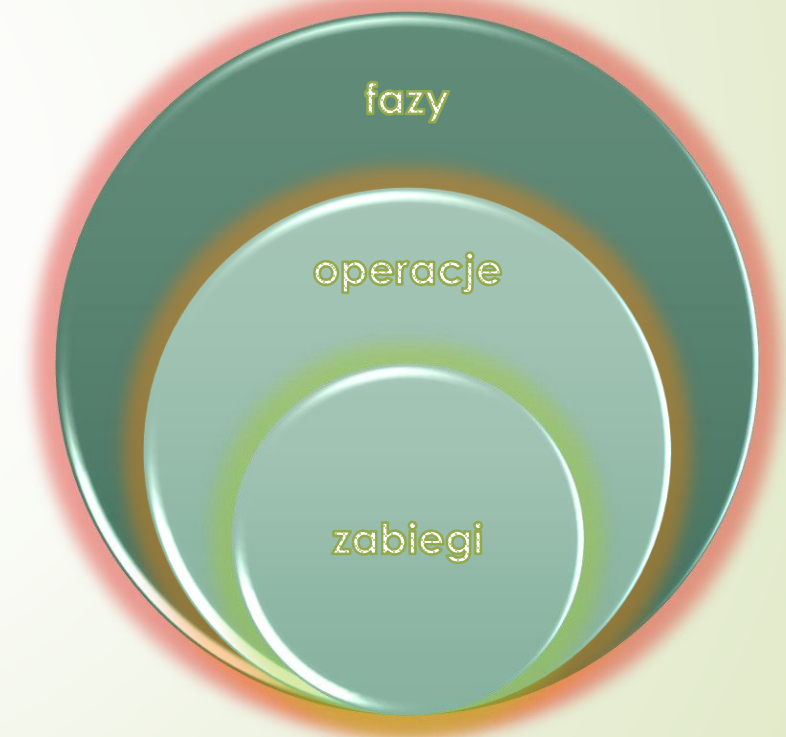

Pojęcie działania

- ▶ dowolne zachowanie umyślne podejmowane świadomie lub podświadomie dla osiągnięcia określonego celu.

struktura działania wg J. Zieleniewskiego

Najmniejszą cząstką każdego działania jest czyn prosty, zwany też ruchem elementarnym.

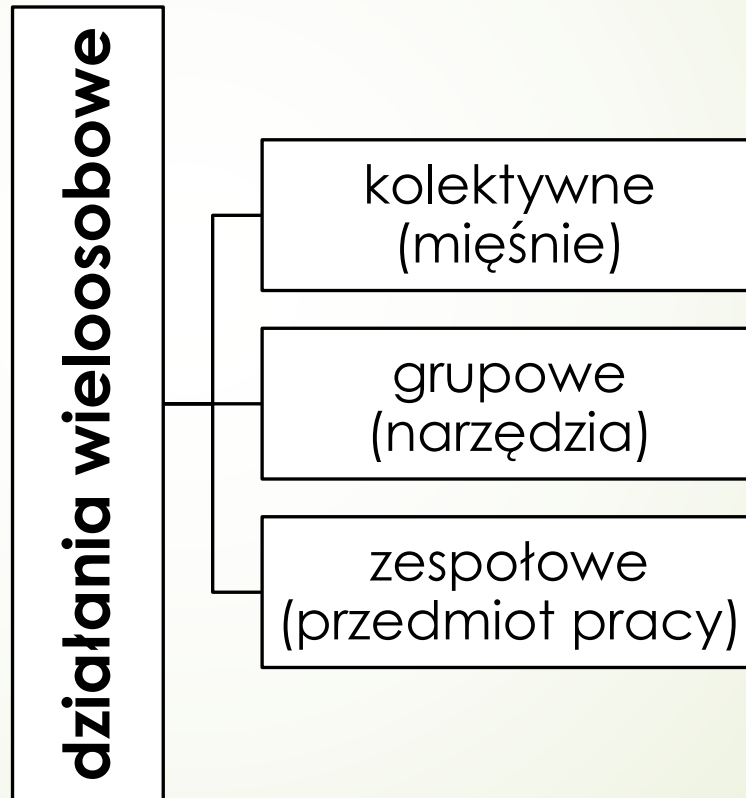
Podział działania ze względu na liczbę ludzi

- ▶ działania jednoosobowe
- ▶ działania wieloosobowe/zbiorowe

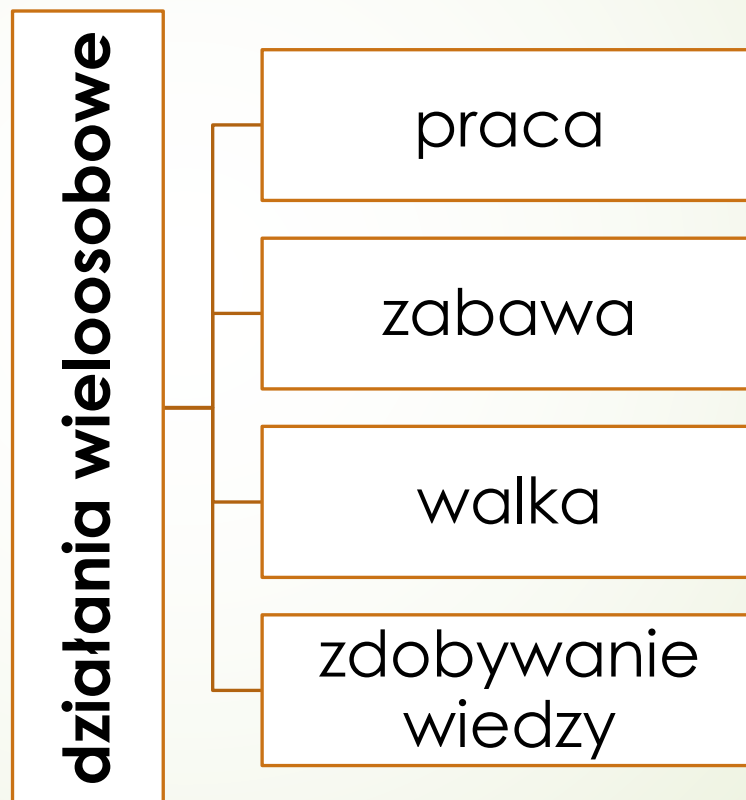
Systematyka działań zbiorowych wg J. Zieleniewskiego

Typy działań wieloosobowych wg autorów podręcznika

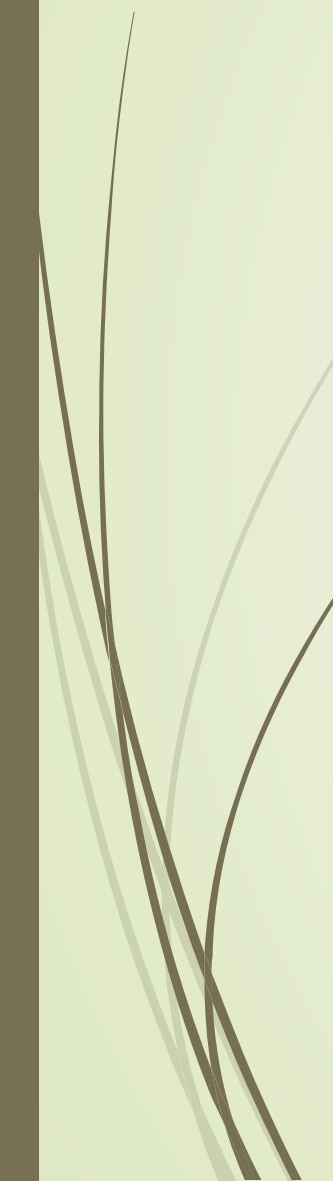

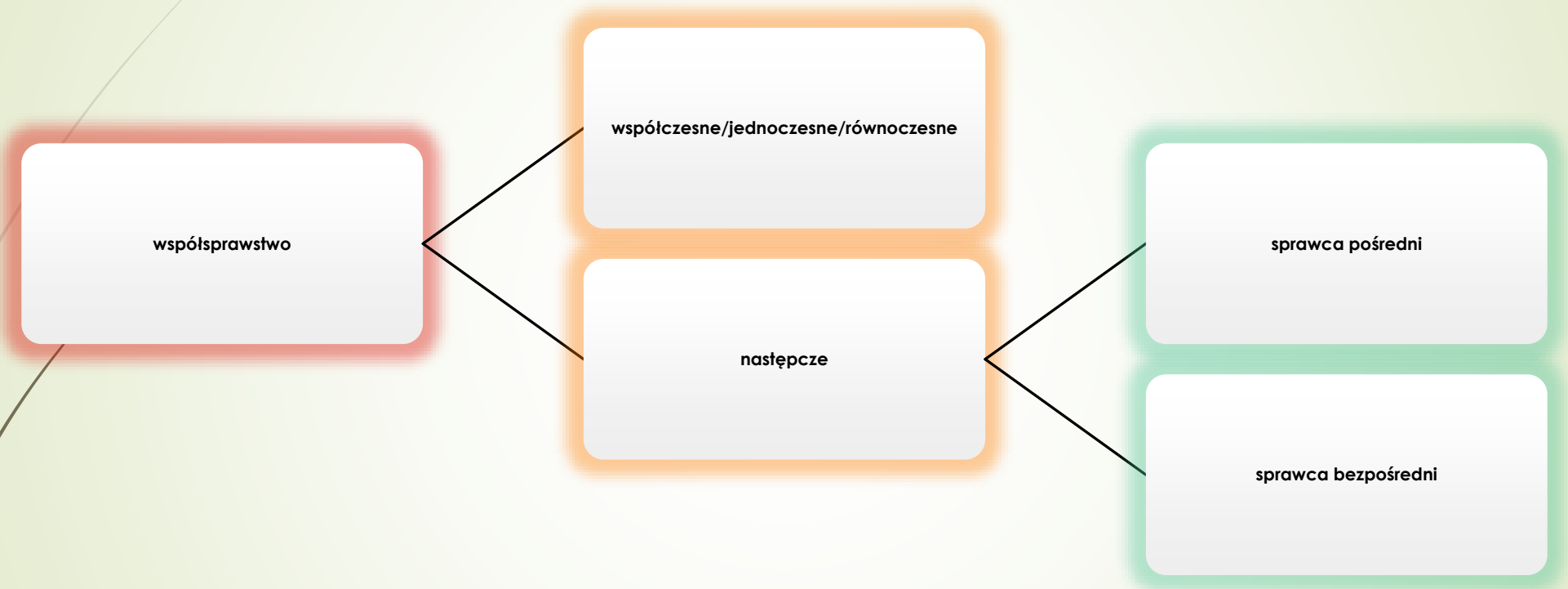
Typy działań wieloosobowych ze względu na przedmiot i cel

Dzieło, sprawca i odpowiedzialność

-
-
1. Istotnym elementem prakseologicznej koncepcji działania jest **umyślność**, czyli celowość działania [...].
 2. Działanie jest pewnym zdarzeniem w czasie wywołanym zachowaniem podmiotu działającego.
 3. Zdarzenie jest rezultatem działania podmiotu, który je podjął, stąd nosi on miano sprawcy.
 4. Sprawcą danego zdarzenia jest ten, czyj impuls dowolny jest przyczyną tego zdarzenia.
 5. Zdarzenie w prakseologii to dzieło sprawcy, stąd jest to zdarzenie a nie rzecz.
 6. Materialny wyraz dzieła sprawcy obrazujący stan rzeczy nazywa się wytworem.
 7. Relacje między sprawcą a jego dziełem nazywamy stosunkiem sprawstwa.
 8. Stosunek sprawstwa powoduje obiektywną odpowiedzialność sprawcy, która nie jest związana z jego odczuciami, ale rezultatem podjętych działań.
 9. Sprawca może być zbiorowy, dlatego w tym wypadku odpowiednikiem stosunku sprawstwa będzie stosunek współsprawstwa.

współsprawstwo

współczesne/jednoczesne/równoczesne

następcze

sprawca pośredni

sprawca bezpośredni

**współsprawstwo
współczesne**

- jednakowa odpowiedzialność

**współsprawstwo
następcze**

- szczególny przypadek:
sprawstwo kierownicze

Delegowanie

**modyfikacja
odpowiedzialności
przełożonych i
podwładnych**

**przekazanie przez
przełożonych części
swoich uprawnień i
obowiązków
podwładnym**

**przełożony pozostaje
odpowiedzialny za
efekt organizacyjny i
nadzór nad
korzystającymi z
delegacji**

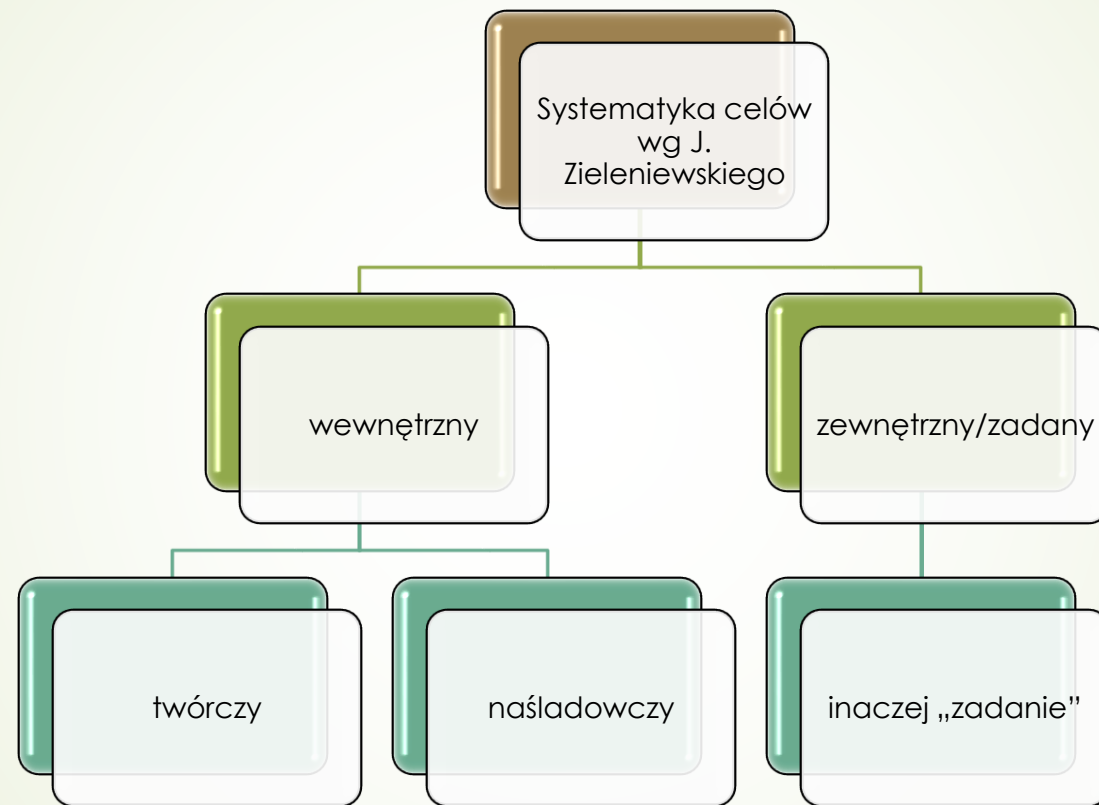
Pojęcie celu, cel końcowy i pośredni

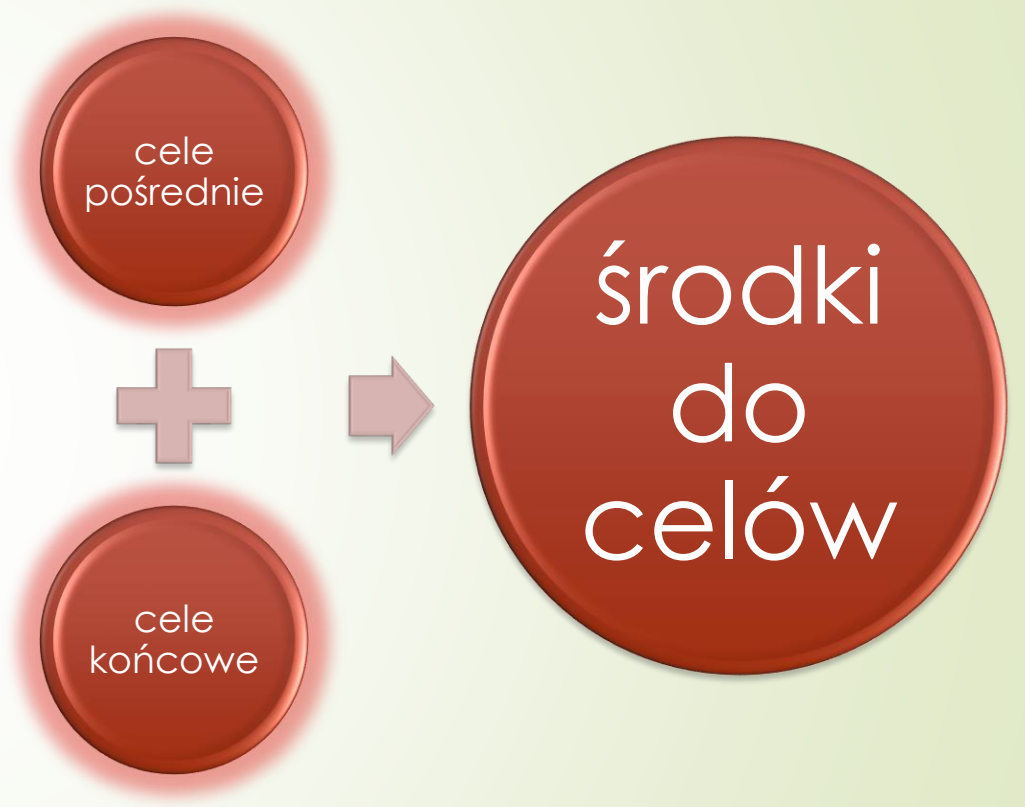
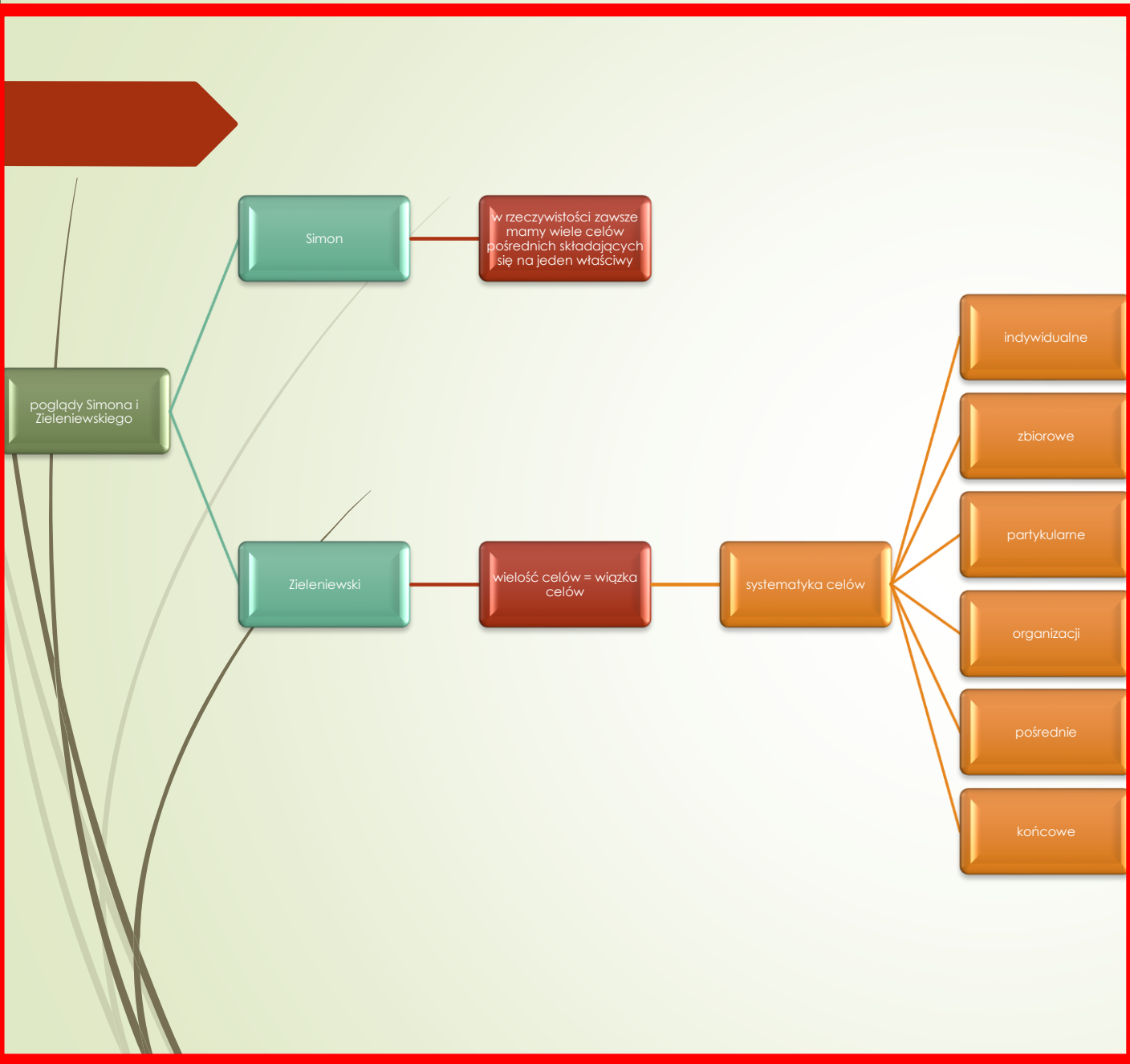

Pojęcie celu

Cel stanowi świadomie lub podświadomie antycypowane stany rzeczy, uważane za pożądane i do których zmierzamy w naszym działaniu.

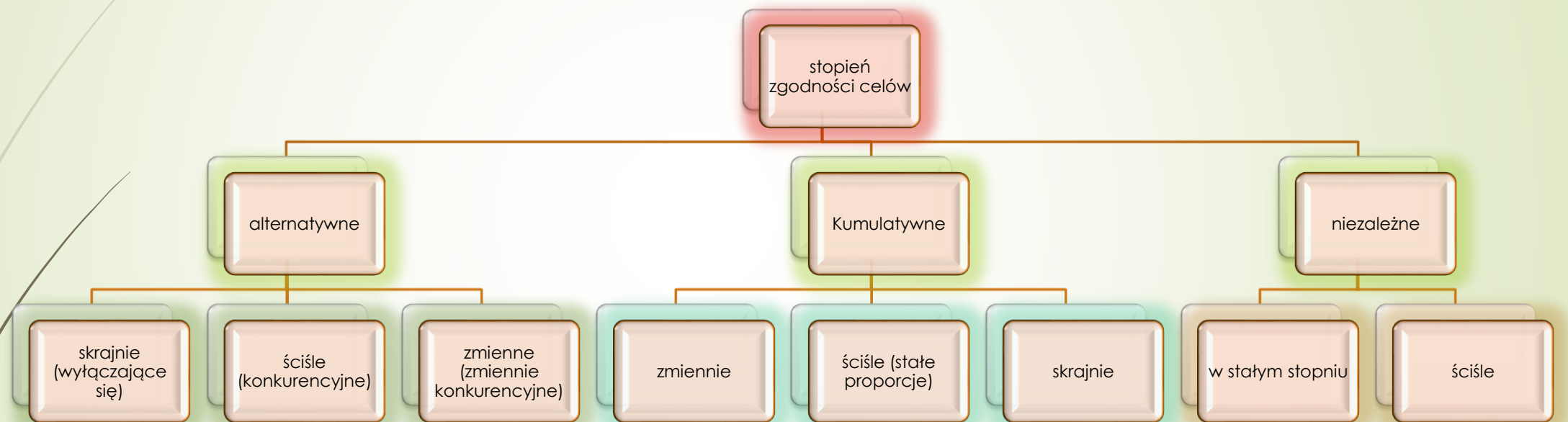

cele końcowe (jako cele końcowe wiązki celów)

➤ **cel końcowy = dzieło (w zasadzie)**

Przykłady patologii organizacji

- autonomizowanie się środków
- heterogonia celów w strukturach smukłych

Aspekty etyczne

- godziwość celów i środków
- niegodziwość celów i środków

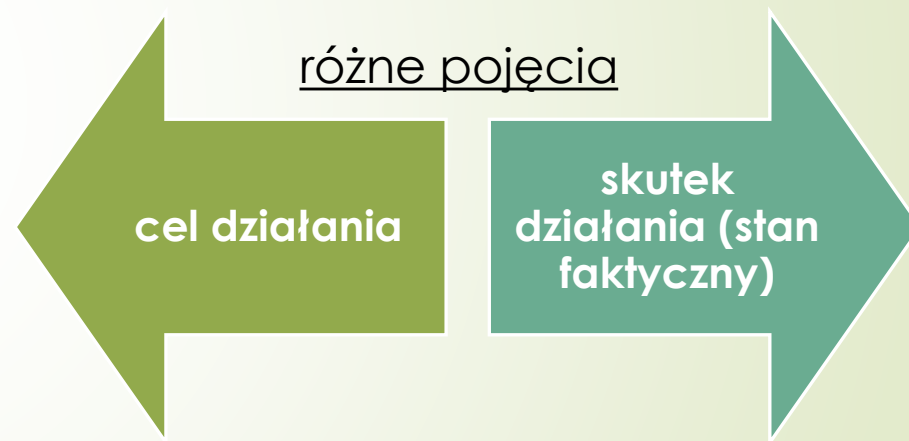
stopniowalne

stopniowalność
celów

niestopniowalne

Inne informacje

- ▶ **Teleologia** – nauka o celach

Podział skutków

kryterium ze względu na
ocenę działającego

oceniane
pozytywnie

oceniane
negatywnie

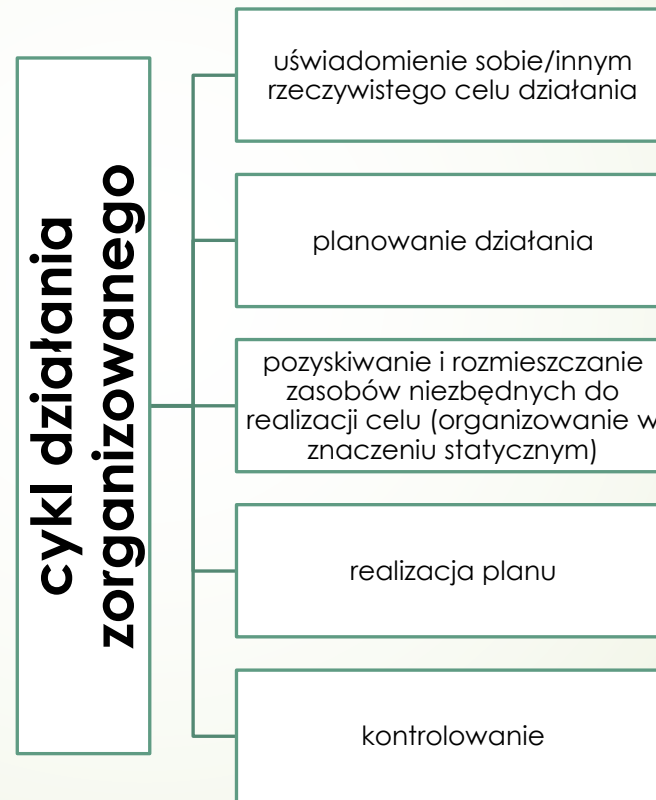

Cykl działania zorganizowanego

„Baza”

Ujęcie J. Zieleniewskiego

**Sprawność działania jako podstawowe
kryterium oceny działania**

cenność

przypisanie skutkom działania pewnych wartości uznanych za **pozytywne lub negatywne**

w prakseologii może, ale nie musi odpowiadać wartościom ekonomicznym

cenność kosztu/koszt

suma cenności wszystkich **negatywnie** ocenianych skutków działania

cenność wyniku użytecznego

suma cenności wszystkich **pozytywnie** ocenianych skutków działania

korzyść

nadwyżka cenności **wyniku użytecznego nad cennością kosztów**

strata netto

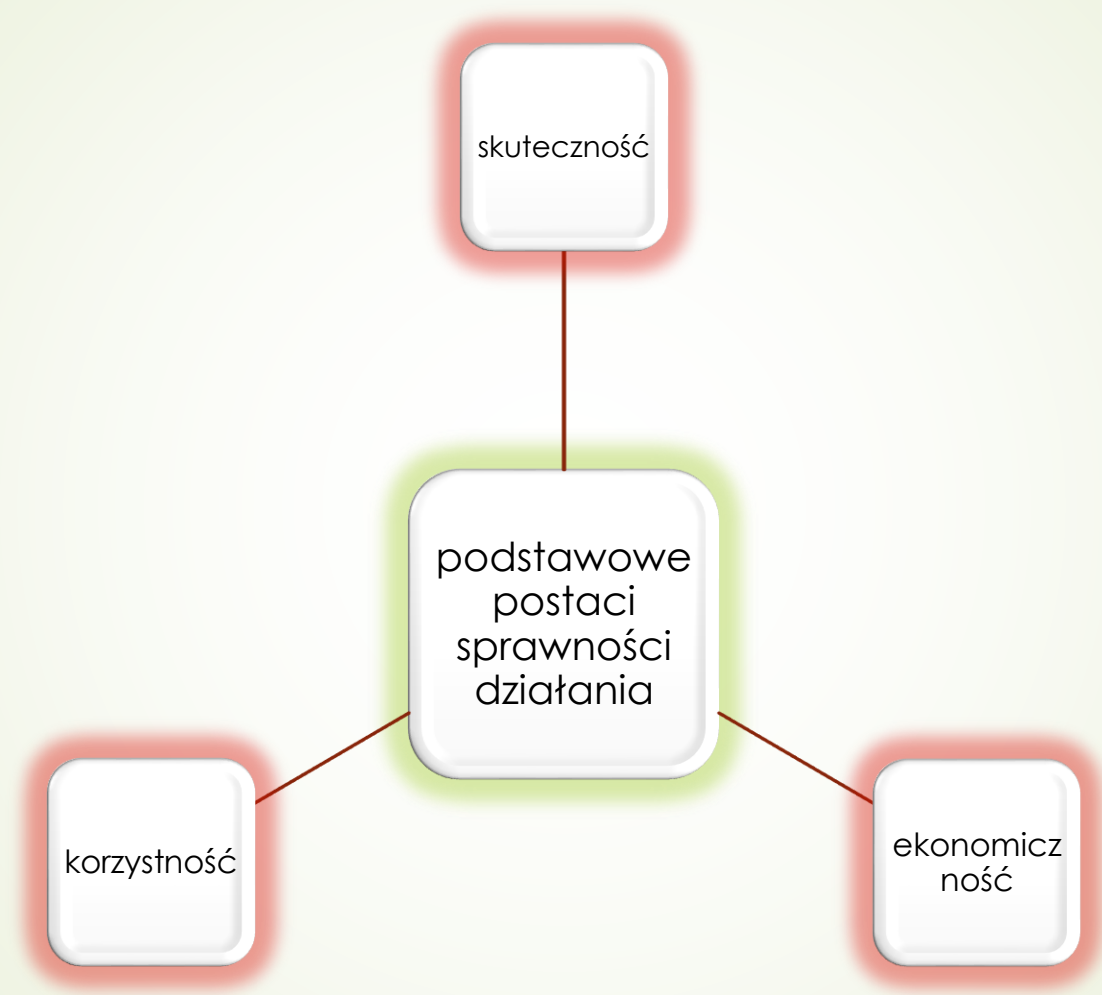
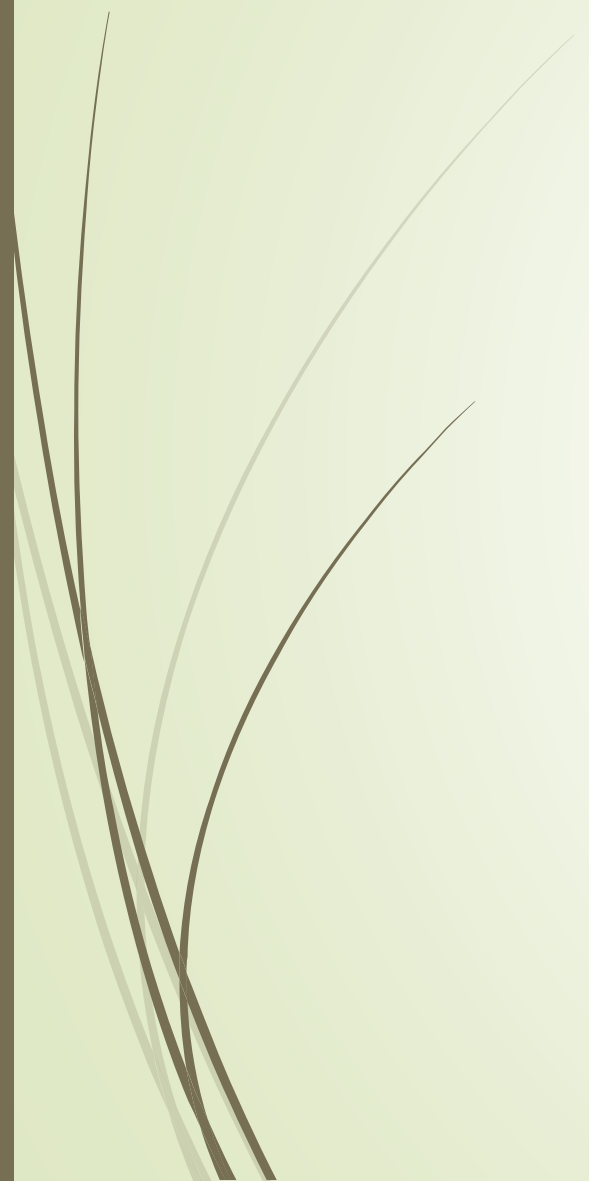
nadwyżka cenności **kosztów nad cennością wyniku użytecznego**

powodzenie

zbliżanie się jakiejś rzeczy do stanu ocenianego jako pozytywny ze względu na wartość będącą podstawą oceny

sprawność działania

połączenie dzieła jako skutku działania człowieka z jego cennością kosztów i wyniku użyteczności

solidność
wyrobu

pewność
środka
działania

spolegliwość
ludzi

**niezawodność
bezwzględna**

ujęcia sprawności

manipulacyjne

- zręczność w posługiwaniu się własnymi narzędziami oraz narzędziami stanowiącymi ich przedłużenie
- charakter jednostkowy

syntetyczne

- ogół walorów praktycznych razem wziętych
- działa się tym sprawniej, im działanie bliższe jest posiadania w sobie wszystkich walorów dobrej roboty w najwyższym wymiarze

ogólne

- jeżeli kryterium podstawowym jest **korzystność**, a uzupełniającym **ekonomiczność**, to działaniem sprawnym nazwiemy **skuteczne i najbardziej korzystne** zarazem ; **spośród najbardziej skutecznych** to **najbardziej korzystne**, a spośród jednakowo korzystnych i skutecznych, to **najbardziej ekonomiczne**;
- jeżeli kryterium podstawowym oceny jest **ekonomiczność**, a uzupełniającym **korzystność**, to działaniem sprawnym będzie **najbardziej skuteczne i najbardziej ekonomiczne** zarazem; spośród jednakowo najbardziej skutecznych, to najbardziej ekonomiczne, zaś **spośród jednakowo skutecznych i ekonomicznych** to **najbardziej korzystne**

uniwersalne

- ogólna nazwa każdego z walorów praktycznych
- wystarczy, że działanie jest skuteczne, korzystne lub ekonomiczne, aby zostało ocenione jako sprawne

**wytyczne
sprawnego
działania wg J.
Zieleniewskiego**

specjalizacja/universalizacja

aktywizacja/minimalizacja interwencji

kunktacja/antycypacja

koncentracja działania/wszechstronność

Bibliografia

- ▶ *Prakseologiczna interpretacja zjawisk organizacyjnych*, [w:] *Nauka organizacji i zarządzania*, red. **A. Chrisidu-Budnik, J. Korczak, A. Pakuła, J. Supernat**, Wrocław 2005

Dziękuję za uwagę! ;)